

DRAGUTIN KATALENAC
Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek
e-mail: dkata@knjiga.gskos.hr

**MOGUĆNOSTI SURADNJE IZMEĐU GRADSKE I
SVEUČILIŠNE KNJIŽNICE OSIJEK I ŽUPANIJSKE
KNJIŽNICE "CSORBA GYŐSŐ" PEČUH:
priča o dva grada**

SAŽETAK:

Mogućnosti, oblici i sadržaji međuknjižnične suradnje između Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek, Republika Hrvatska i Županijske knjižnice "Csorba Győső" Pečuh, Republika Mađarska, koji se razmatraju u ovom radu, konkretan su ali i paradigmatički primjer mogućnosti suradnje između sukladnih hrvatskih i mađarskih knjižnica, te primjer mogućeg proširenja i obogaćenja sveskolike kulturne suradnje između dva naroda i dvije države.

UVOD:

Prihvatajući se zadaće prikupljanja, pohrane, obrade i posredovanja znanja i informacija, knjižnice su nužno upućene na međusobnu suradnju i povezivanje. "Niti jedna knjižnica nije otok" - geslo poznatog engleskog knjižničara Donaida Urquharta naglašava upravo ovu sklonost i obvezu knjižnica da u težnji što uspješnijeg zadovoljavanja svojih primarnih zadaća ("knjižnice su za korisnike") spremno iskoračuju izvan granica vlastitih prostora i zbirki i povezuju se s drugim knjižnicama, stvarajući na taj način zajednicu umreženih knjižnica kao jedan od oblika Gessnerove BIBLIOTHAECAE UNIVERSALIS - UNIVERZALNE KNJIŽNICE i prije nego stoje to tehnološki postalo moguće.

Iako je, dakle, sklonost suradnji u samoj prirodi knjižnica, institucionalni oblici povezivanja - mreže knjižnica, knjižnički sustavi i drugi oblici pojavljuju se u znatnijem broju tek polovinom ovog stoljeća i to u svom nacionalnom obliku. Knjižnice se gotovo isključivo povezuju i umrežavaju unutar nacionalnog teritorija, odnosno unutar državnih granica matične države, dok su kontakti i suradnja s knjižnicama iz drugih zemalja i nadalje spontanog karaktera, neformalni i dogovorni sa svim pozitivnim ali i negativnim posljedicama¹.

Na izmaku 20-tog stoljeća, pripremamo se za aktivno učešće u GLOBALNOM INFORMACIJSKOM DRUŠTVU 21. st. u kojem će znanje i informacije biti² glavni resurs i pokretač napretka i razvoja društva u cjelini, pri čemu će nesmetan pristup znanju i informacijama na ravnopravnoj osnovi biti neotuđivo primarno pravo svakog pojedinca. Knjižnice u ovom procesu imaju presudnu ulogu kao stožerne informacijske ustanove 21. st.

Razvoj i primjena suvremene tehnologije zasnovane na računalima i komunikacijama omogućili su, a opća globalizacija društva ZAHTIJEVA međusobno povezivanje knjižnica iz različitih sredina i zemalja, nacionalnih knjižničnih mreža i sustava u jedinstvenu globalnu mrežu knjižnica svijeta.

¹ U negativnom smislu ističe se: odsustvo trajnih modela i izvora financiranja, odsustvo plana i jasno definiranih ciljeva, nekontinuiranost i opterećenost vlastitim, nacionalnim problemima i zaprekama.

² a u velikoj mjeri one već i danas jesu;

Kako u ovakvim okvirima sagledati mogućnosti suradnje između Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek i Županijske knjižnice "Csorba Győző" Pečuh?

GRADSKA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA DANAS.

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek³ (GISKO) danas je najznačajnija i najveća knjižnica SI Hrvatske, regije Slavonije i Baranje i djeluje kao knjižnica s dvojnou funkcijom:

- središnja (matična) gradska i županijska narodna, odnosno javna knjižnica Grada Osijeka, Županije Osječko-baranjske, kao i čitave slavonsko-baranjske regije i
- središnja sveučilišna/ znanstvena knjižnica Sveučilišta Josipa Juraja Strossmayera u Osijeku

s osnovnim ciljem osiguravanja dostupnosti svih vrsta informacija (znanstvenih, obrazovnih, stručnih, kulturnih i dr.) u bilo kojem obliku (tiskana građa: knjige, časopisi, novine i sl., AV građa, elektronski mediji i dr.) najširem krugu stvarnih i potencijalnih korisnika.

Temeljem Rješenja Vijeća za knjižnice RH Knjižnica je nosilac statusa županijske matične narodne knjižnice za sve narodne i školske knjižnice na području Županije Osječko-baranjske i regionalne znanstvene knjižnice za sve fakultetske, specijalne i spomeničke knjižnice na području regije Slavonije i Baranje.

U skladu s navedenim funkcijama i zadacima Knjižnica se razvija kao javna opće-znanstvena knjižnica polivalentnih sadržaja.

U odnosu na trenutačno stanje, uvjete djelovanja i mogućnosti, a u skladu s navedenim osnovnim funkcijama i zadacima osnovni pravci razvoja Knjižnice određeni su dvojako:

³ Knjižnica raspolaže sljedećim zbirkama knjižne i neknjižne građe:

- knjige	317.002	svezaka
- periodika	1.644	naslova
tekuća periodika	1.128	naslov
- AV građa		
- gram. ploče	880	primjeraka
video kas.	331	primjerak
CD	275	primjeraka
CD-ROM	33	primjerka
- igračke	974	primjeraka
- ostala građa	31.879	primjeraka
- neevidentirano	22.500	svezaka

Posebne zbirke

- Obvezni primjerak Republike Hrvatske
- Zavičajna zbirka
- Zbirka magistarskih radova i doktorskih disertacija obranjenih na Sveučilištu Josip Juraj Strossmayer u Osijeku
- Zbirka starih i rijetkih knjiga
- Zbirka knjiga s autografima
- Legati: Zbirka Polak, Zbirka Sonnenfeld, Zbirka Hengl

Usluge korisnicima:

- pretraživanje informacija (tekuće i retrospektivno); referentna služba; posudba građe; čitaonice; međubibliotečna posudba; fotokopiranje; Internet

1. kratkoročno - kontinuitet dvojne djelatnosti/ funkcije Knjižnice kao javne gradske/ narodne knjižnice i sveučilišne/ znanstvene knjižnice, jačanje pojedinih funkcija i stvaranje pretpostavki za razdvajanje;

2. dugoročno - osamostaljivanje i razdvajanje navedenih funkcija do potpunog fizičkog odvajanja na dvije zasebne ustanove/ knjižnice: Gradsku knjižnicu kao javnu narodnu knjižnicu općeznanstvenog tipa na sadašnjoj lokaciji i Sveučilišnu knjižnicu na novoj lokaciji Tvrđa.

Razvoj sveučilišne funkcije zasniva se na bliskosti konceptu tzv. *virtual library*, tj. osnovno težište bi bilo na izgradnji i razvoju službi i sadržaja pristupa i dostupnosti stručnim i znanstvenim informacijama (on-line dostupnost domaćim i stranim bazama, CD-ROM baze, Internet i dr.), pri čemu se ne zanemaruje ni izgradnja vlastite zbirke sveučilišnog karaktera. Razvoj gradske odnosno javne narodne funkcije Knjižnice usmjeren je stvaranju jakog gradskog knjižnično informacijskog centra s pojačanim naglaskom na svim oblicima informativno referalne djelatnosti za potrebe lokalne zajednice (Grada Osijeka i Županije Osječko - baranjske) u skladu s engleskim modelom "community librarianship" i "new library: the peoples network", pri čemu se teži i osiguravanju neposrednog zadovoljavanja za knjigom, čitanjem i drugim oblicima knjižnične djelatnosti širenjem i razvijanjem mreže ogranaka i drugih stacionarnih i pokretnih jedinica knjižnične infrastrukture.

Temeljni zadaci i ciljevi, posebne funkcije i status Županijske knjižnice "Csorba Győző" Pečuh u sklopu mađarskog knjižničkog sustava zajedno s općim karakteristikama njenih zbirki, profilom korisničke populacije, organizacijom i sadržajem djelatnosti, te vjerujemo i razvojnim smjericama sukladni su iznesenim usporednim podacima o Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek, te predstavljaju realnu osnovu za svekoliku suradnju.

DOSADAŠNJA ISKUSTVA.

Dosadašnja suradnja između dviju knjižnica bila je usmjerena pretežno zadovoljavanju potreba pripadnika mađarske odnosno hrvatske narodnosne skupine kao po broju skromnog, ali po značaju važnog dijela ukupnih korisnika ovih knjižnica. Osnovni ciljevi i sadržaji suradnje bili su, stoga, određeni državnim programima potpore pripadnicima vlastitog naroda u susjednoj državi i potpori programa pripadnika susjednog naroda u vlastitoj državi s ciljem očuvanja, njegovanja i razvijanja jezika i kulture matičnog naroda putem knjige, knjižnice i svih oblika knjižnične djelatnosti.

Suradnja se ograničavala na sljedeća područja:

- razmjena knjiga i djelomično periodike na materinjem jeziku s težištem na lijepoj književnosti i literaturi vezanoj uz učenje jezika, povijest i kulturu matičnog naroda;
- razmjena, odnosno gostovanje pisaca u sredinama (pretežito školama) u kojima žive, školuju se i djeluju pripadnici manjinskog naroda;
- razmjena knjižničara, odnosno stručnog osoblja ovih knjižnica i to prvenstveno onog koje je djelovalo na programima vezanim uz pripadnike manjinskog naroda (nabava građe, obrada, rad s korisnicima svih dobnih skupina i profila i sl.).

Iako su u sklopu ove dugogodišnje suradnje postignuti značajni rezultati, ne samo vezani uz osnovni cilj (zadovoljavanje potreba pripadnika manjinskog naroda za knjigom, čitanjem i knjižnicom na materinjem jeziku u vlastitoj sredini), nego i u međusobnom upoznavanju i povezivanju, mora se naglasiti da se radilo o bitno suženom obliku suradnje koji je više bio izraz zahtjeva okoline, odnosno države, a manje polazio od uvažavanja

cjelovitih mogućnosti, potreba i potencijala s kojima su raspolagale ove knjižnice. Suradnja je bila "provocirana", a ne spontana, "naručena" u sklopu programa međudržavne kulturne suradnje, odnosno njegovog dijela koji je vodio posebnu brigu o pripadnicima vlastitog i tuđeg naroda u poziciji manjinskog naroda, a ne samostalna kao odraz ranije spomenute potrebe i sklonosti knjižnica (nacionalnom) povezivanju.

PRIJEDLOZI ZA BUDUĆU SURADNJU.

Razmatrajući moguće nove oblike i sadržaje suradnje između naših knjižnica neprijeporna je potreba uključivanja ukupnosti raspoloživih potencijala i mogućnosti s kojima raspolazu obje knjižnice imajući na umu njihov značaj kao najvažnijih općeznanstvenih knjižnica svojih sredina.

Knjižnice bi se u sklopu ove suradnje trebale razvijati u smijem pretvaranja u PRISTUPNA MJESTA, odnosno informacijske točke o (znanstvenim i drugim) informacijama i građi susjednog naroda/države/ pokrajine/ grada.

Poticaji za unapređivanje suradnje trebali bi zasigurno doći, a iskustvo nas uči da stvarno i dolaze, od novih kategorija korisnika zainteresiranih za ovu suradnju - na prvom mjestu znanstvenika i istraživača kako nacionalne povijesti i kulture, tako i povijesti i kulture susjednog naroda, profesora i znanstvenika koji djeluju na sveučilištima Osijeka i Pečuha, studenata, učenika i ostalih korisnika, koji, dijeleći svijest o dugom zajedničkom suživotu kroz povijest, mnogobrojnim i isprepletenim kulturnim, gospodarskim, političkim i drugim vezama, te bliskosti i prijateljstvu dvaju naroda žele saznati više o susjednom narodu, njegovoj kulturi i jeziku, povijesti, državi i naročito o onim dijelovima susjedne države s kojim su prirodno najtješnje vezani (Regija Slavonija i Baranja u Republici Hrvatskoj i Županija Baranja u Republici Mađarskoj).

Ne smijemo zaboraviti i na poticaje koji dolaze od strane samih knjižničnih djelatnika kao izraz njihovih želja za upoznavanjem i približavanjem knjižničnih praksi naših knjižnica s ciljem upoznavanja ukupnosti i specifičnosti mađarske knjižnične situacije (zakonski položaj i status knjižnica i knjižničnog osoblja, pitanja umrežavanja i izgradnje nacionalnog knjižničnog sustava, pitanja uvođenja novih oblika i metoda rada, novih tehnologija, naročito onih zasnovanih na računalima i telekomunikacijama).

Zadržavajući i prevrednujući dosadašnje oblike suradnje i učeći na stečenim iskustvima posebna bi se pozornost trebala posvetiti dogovorima oko sljedećih novih sadržaja:

1. RAZMJENA TEMELJNE ZNANSTVENE I STRUČNE LITERATURE I INFORMACIJA.

Osnovni cilj: stvaranje temeljne tematske zbirke znanstveno relevantne građe o susjednoj državi, odnosno narodu za potrebe znanstveno-istraživačkog rada u obje knjižnice.

Način realizacije:

- razmjena temeljne znanstvene literature iz tekuće nacionalne nakladničke produkcije (naročito s područja od posebnog interesa kao što su povijest, jezik, književnost i dr.);
- razmjena znanstvene, stručne i druge literature o užem području na kojem knjižnice djeluju (Regija Slavonija i Baranja i Grad Osijek na hrvatskoj i Županija Baranja i

- Grad Pečuh na mađarskoj strani);
- razmjena referentne literature nacionalnog i/ili regionalnog, odnosno lokalnog značaja (bibliografije, leksikoni, enciklopedije, katalogi, bilteni prinova i sl.);
 - razmjena odabrane stručne periodike i druge građe prema mogućnostima i potrebama (CD, CD-ROM i dr.);
 - poticanje razmjene i/ili poklona knjiga iz vlastite izdavačke produkcije s drugim srodnim ustanovama (arhivi, muzeji, fakulteti, znanstveni i drugi instituti i dr.) s matičnog područja djelovanja svake knjižnice;
 - podupiranje svih oblika znanstvene i kulturne suradnje organizacijom predavanja, stručnih skupova, izložbi knjiga i druge građe ili sudjelovanjem na istima.

2. RAZMJENA ISKUSTAVA I SURADNJA NA POLJU KNJIŽNIČARSTVA.

- razmjena iskustava i obavještavanje o temeljnim pitanjima i problemima položaja i djelovanja knjižnica u Hrvatskoj i Mađarskoj (zakoni o knjižnicama, nacionalni knjižnični sustavi, pitanja i problemi umrežavanja i kompjutorizacije i dr.);
- upoznavanje s razvojnim planovima, te planovima uvođenja novih tehnologija i novih oblika rada i njihovom primjenom;
- pozivi na organizirane prezentacije nove tehnologije i demonstracije novih oblika djelovanja bez obzira na stvarnog organizatora;
- obavještavanje i pozivanje na stručne skupove, seminare, predavanja i druge oblike trajnog stručnog usavršavanja bez obzira na organizatora (samostalno, u suradnji s drugim knjižnicama i ustanovama u zemlji i izvan i sl.);
- zajedničko organiziranje stručnih skupova i predavanja s temama od zajedničkog interesa;
- izmjena iskustava kroz različite oblike: pozvana predavanja vlastitih ili drugih stručnjaka, sudjelovanje s izlaganjima na stručnim skupovima, neformalni sastanci i sl.;
- razmjena stručnjaka.

3. ZAJEDNIČKI PROJEKTI.

Pokretanje i realizacija zajedničkih projekata s ciljem stvaranja baza podataka i zbirki građe o lokalnim zajednicama i regijama, te kulturi, jeziku i povijesti susjednog naroda namijenjenih krajnjim korisnicima:

- projekt digitalizacije zavičajne građe - digitalizacija arhivske, spomeničke i knjižne građe od značaja za obje sredine (CD-ROM ili on-line Internet dostupnost);
- priređivanje zajedničkih izložbi tiskovina i druge građe iz zbirki dviju knjižnica;
- izgrađivanje preduvjeta (građa, pristup, SW) za učenje hrvatskog, odnosno mađarskog jezika, povijesti i kulture na daljinu ("open distant learning");
- izrada programa poticanja interesa vlastitih korisnika za kulturom, jezikom i dr. susjednog naroda (kvizovi znanja, izložbe, predavanja, početni tečajevi jezika i sl.);
- izrada i održavanje zajedničke WEB stranice.

ZAKLJUČAK

Gradeći na temeljima dugogodišnje uspješne i plodonosne suradnje, slijedeći sve zahtjevnije i sadržajnije potrebe i zahtjeve korisnika s obje strane granice, naročito onih iz redova znanstvenika - istraživača, profesora i studenata, te izgrađujući i razvijajući svoje

poslovanje, nove usluge i sadržaje rada u skladu sa zahtjevima suvremene knjižnične prakse i vizije uključivanja knjižnica u globalno informacijsko društvo 21. st, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek i Županijska knjižnica "Csorba Győző" Pečuh predstavljaju ne samo primjer uspješne međunarodne međuknjižnične suradnje, nego i primjer mogućeg proširenja i obogaćivanja svekolike kulturne suradnje između dva naroda i dvije države.